

ОТЧЕТНОСТТА ЗАПОЧВА С ПРОЗРАЧНОСТТА

Центърът на неправителствените организации в Разград е първата гражданска структура у нас, осъществила обществено наблюдение над съдебната система в пет области на Североизточна България

Началото както винаги е момент, отдалечен не само във времето, но и твърде различен от първоначалните представи и намерения. Когато през 2004 година нашият център, в който влизат 10 неправителствени организации, се зае с първия си проект за наблюдение на съдебни дела и опитът, и впечатленията ни за работата на Темида бяха оскъдни. Бяхме решили да проследим как съдът защитава правата на жени, подложени на насилие, изхождайки от опита си в Центъра в село Стражец, където наши доброволци помагат на хората в такива случаи. Идеята ни намери подкрепа от Институт "Отворено общество"¹ и пилотният проект стартира успешно.

Тогава за първи път граждански наблюдатели влязоха в съдебната зала, да следят процес, който не ги интересува лично. Те бяха там, водени от желанието да видят на място как работи системата, призвана да гарантира върховенството на закона, да защитава правата на гражданите и да следи те да бъдат спазвани.

За последните 4 години Центърът на НПО в Разград осъществи пет проекта по темата гражданско наблюдение на съда и подкрепа за съдебната реформа на местно ниво. Първият проект използва нова методика за гражданско наблюдение на съдебни дела, която бе пилотирана за първи път в 4 града в България (София, Варна, Бургас и Разград).

С помощта на американските ни партньори нашите наблюдатели, избрани чрез публична процедура, бяха обучени как и какво да наблюдават в съдебната зала, как да попълват специални карти за наблюдение, как да регистрират видяното, как да информират обществото за своята работа.²

Граждански наблюдатели участват в съдебните заседания, документират изявленията и поведенческите реакции на участниците в процеса. Съдебните дела, подложени на мониторинг, бяха подбирани въз основа на предварителните графици, обявени от съдилищата за разглежданите дела през съответния месец. В рамките на наблюдението бяха включени и делата с голям обществен интерес, разглеждани по това време в проучваните съдебни райони.

Едногодишният мониторинг, насочен към специализирани съдебни процеси ни показва, че нещата в храма на Темида се нуждаят от гражданското око, което регистрира детайли, често определяни от магистратите като несъществени. Тогава в нашият екип се зароди идеята да се заемем с по-широко по мащаб и обхват наблюдение, което да включва мониторинг върху съдилищата в пет съдебни окръга в Североизточна България. Проектът осъществихме в две части - първо проследявайки дела, заведени по ГПК, НПК, Закона за защита срещу домашно насилие и Закона за защита от дискриминация. Вторият специализиран мониторинг пък проследи достъпа на уязвимите групи до правосъдие, като предмет на наблюдението станаха процеси, заведени по същите четири закона. Двата

¹ За повече информация посетете интернет-страницата на Институт "Отворено общество": www.CourtWatch.OSF.bg.

² Черил Томас от организацията "Адвокати от Минесота за човешки права", Марна Андерсон от "WATCH" и съдия Катрин Куейнтънс.

проекта се осъществиха благодарение на финансовата подкрепа, която получихме от Инициативата за укрепване на съдебната система и Тръста за развитие на гражданско общество в Централна и Източна България.

Така в продължение на 16 месеца - от март 2006 до юли 2007г. 30 доброволци на Центъра в Разград проследиха 1096 съдебни дела, протекли в 1208 заседания в съдилищата в Разград, Велико Търново, Добрич, Силистра, Търговище и Шумен. Обхватът на нашето наблюдение се разпростира върху територия от 16 хил.кв.км., където живеят 900 хил.души или около 1/6-та от пълнолетните българи.

За да се справим с новото предизвикателство, което по обхват и съдържание надхвърляше многократно мащаба на първия ни проект, ние обогатихме инструментариума на наблюдението от 2004-2005 година. Доброволците получиха специално изработени от наши експерти анкетни карти за наблюдение, които бяха универсализирани за целите на мониторинга. Чрез тях впечатленията на наблюдателите за публичния образ на съда постъпваха в Центъра ясно систематизирани, тематично насочени и концептуално свързани. Емпиричните резултати, пристигнали при нас, бяха анализирани от гражданска консултативна група, съставена от експерти юристи, психолози, журналисти, социални работници. Техните изводи бяха обобщени в тримесечни доклади за напредъка на съда, които периодично представяхме както на магистратите от наблюдаваните райони и на медиите в петте града. Презентациите бяха организирани като публични форуми за обсъждане с най-широко гражданско участие, в което специално поканени от нас бяха и съдебните заседатели.

Целта на наблюдението е да се осъществи граждански контрол върху дейността на съда. Доброволците следяха точно зададени от организацията параметри за правилното прилагане на наблюдаваните закони и кодекси, за работата на съдебната администрация, развитието на съдебните процеси, тяхната бързина, ефективност, прозрачност и безпристрастност. На специален мониторинг бяха поставени условията, при които работят съдебните институции в шесте града, функционалността и техническата обезпеченост на сградите, възможностите за достъп на хора с увреждания до тях. Предмет на проучването беше нагласата и възможността на гражданите да търсят и намират правосъдие в рамките на наблюдаваните закони.

Специално внимание е отделено на усилията на съдебните институции за постигане на прозрачност и публичност на съдопроизводството, както и нагласите за положителна промяна в тази посока.

Главната цел на проектите е подпомагане на съдебната система в стремежа ѝ към прозрачност. Мониторингът на Центъра на неправителствените организации в Разград има за задача да съдейства на магистратите да се запознаят със специфичните особености и нужди на представителите на уязвимите групи. Наблюдението е начин обществото да получи информация как органите на съдебната власт съблюдают и спазват гражданските права на хората от уязвимите групи.

Резултатите от наблюдението показаха, че има известен напредък в дейността на съдебната система в Североизточна България, но за реализиране на съдебната реформа са необходими още много усилия.

Окончателният доклад за резултатите от гражданското наблюдение и изводите в него станаха повод нашият екип специално да бъде посетен от министъра по европейските въпроси Гегана Грънчарова³, която ни декларира институционалната подкрепа на изпълнителната власт, в понататъшния ни стремеж към реформиране на съдебната система у нас, в усилията ѝ да стана открита, прозрачна и насочена към гражданите.

Досегашният ни четиригодишен опит в осъществяването на граждански контрол върху съда ни нареди и сред 10-те признати специализирани правни организации в България, които бяха поканени от министъра на правосъдието Меглена Тачева в работната група за създаване на план за ускоряване на съдебната реформа.

Центърът на НПО в Разград е носител на наградата Златен ключ за достъп до обществена информация за 2007г. за дългогодишно, кампанийно и резултатно използване на процедурите по ЗДОИ и водене на съдебни дела за постигане на по-голяма прозрачност и публичност на дейността на местната власт и органите на местно самоуправление⁴.

Центърът на НПО в Разград изисква прозрачност, публичност и отчетност в действията на местната власт. Подали сме повече от 45 заявления за достъп до обществена информация в община Разград за обществени поръчки, сделки, договори, възнаграждения, общински имоти, публични разходи и друга информация, която е обществена и касае гражданите като данъкоплатци. До момента сме спечелили 9 съдебни дела с влезли в сила решения.

Центърът на НПО в Разград, <http://ngo-rz.org>, е позната и авторитетна местна неправителствена организация с доказан капацитет и постоянен обучен екип. Организацията има четиригодишна специализация в работата със съда и много добро партньорство с публични институции на местно и регионално ниво: съд <http://court.ngo-rz.org/> и полиция: <http://police.ngo-rz.org>.

Издадени доклади за гражданско наблюдение на съда

Доклад за наблюдение на съдебни дела за домашно насилие над жени: <http://court1-rz.hit.bg/>, рубрика “Отчети” – “Годишен”;

Първи доклад за напредъка на съда с фокус уязвими групи, 2006г.: <http://court2-rz.hit.bg/>, рубрика “Бюлетин”;

Втори доклад за напредъка на съда при прилагане на законите, 2007г.: <http://court3-rz.hit.bg/>, рубрика “Бюлетин” – “Отчети” – Краен аналитичен доклад;

Трети доклад за напредъка на съда с фокус достъп до правосъдие на уязвими групи, 2006г.: <http://court4-rz.hit.bg/>, рубрика “Бюлетин”.

Георги Милков, председател на УС

³ блог на министър Гегана Грънчарова: <http://www.gerganagrancharova.eu/goodPractice.aspx>.

⁴ Церемония: <http://www.aip-bg.org/bulletin/45/01.htm>, интервю с Георги Милков: <http://www.aip-bg.org/bulletin/45/04.htm>